

חינוך לחיים

שבועות

במעמד הר סיני - המעמד שבו כלל ישראל קיבל את התורה - היה אבן היסוד וציון דרך, שבו עם ישראל הפך לעם ייחודי המחויב בקיום התורה והמצוות ונספר כמשל על פרופסור בעל שם עולמי מדען עצום בעל ידע רב שיום אחד פרסם במגזין מכובד ביותר, שבו כותבים טובי המדענים בעולם את מחקריהם - כי ביום מסויים, הוא עתיד לשאת הרצאה בעלת תוכן ייחודי, החיוני לקיום העולם - וכדאי להגיע ולשמוע הדבר יצר רעש גדול בקהילת הסטודנטים. כמובן שההרשמה הייתה עד אפס מקום. ויהי היום. האולם מלא מפה לפה. כולם מצפים למוצא פיו של הפרופסור. ואז הוא מתחיל לומר דברים פשוטים ביותר שהם ברורים לכל ילד. מי שרעב צריך לאכול ומי שצמא צריך לשתות. אין צורך לתאר מה הייתה התגובה של כלל השומעים שבאו... איזה ביזיון היה.

המשל הזה מובא בשם המהר"ל - והתמיהא היא כיצד יתכן שבמעמד הר סיני, הרגע המכונן ביסוד העם היהודי. הציווי האלוקי בעשרת הדברות - אלו דברים כל כך פשוטים שכל אדם אמור להבין לבד. לא לגנוב. לא לרצוח. פלא! זה המסר לדור דעה. לדור אשר יצא ממצרים וראה את הניסים העצומים ביציאת מצרים. זה מה שצריך לומר להם. ועוד הרי כתוב שהקב"ה כפה עליהם הר כגיגית, וכי מה צריך לכפות הר כגיגית על עם שאומר נעשה ונשמע?? עם שכה נכנע ומקבל בלי שאלות את התורה, מדוע צריך לכפות עליהם הר כגיגית?

בספר דרש מרדכי מבאר, כי אכן גם את הדברים הפשוטים, אל לנו לקיים אותם מסברא פשוטה, אלא עלינו לקיימם בגלל ציווי התורה, כי הסיכון בזה הוא גדול עד למאוד, כי מי שמקיים את המצוות מסברות שכלו, הרי ברגע ששכלו יטה אותו לכאן או לשם, הרי הוא מסוגל לא לקיים, כי זה אינו נראה לו. הוא יכול גם להמציא לעצמו סברות חדשות. מצוות חדשות ולכן החיוב הוא להיכנע לציווי האלוקי. לכן הקב"ה נתן הוראות ומצוות, אפי' על הדברים הפשוטים. אל לך לחדש משכלך כלום. אפי' דברים פשוטים מקיימים אותם בגלל שזה רצון הבורא יתברך.

מסופר על בעל האור שמח, שהיה לו גבאי שגם היה יהודי בר אוריין ותלמיד חכם – שהיה גבאי נאמן לרבו, ובכל דבר ועניין שאל לדעתו ועשה את רצונו, ויהי היום, נתן האור שמח איזה הוראה, והגבאי אמר לאור שמח - הפעם לשם שינוי הוא אינו מסכים עם הרב.

אמר לו האור שמח, אני רואה שאף פעם אתה לא מסכים איתי. חלילה. ענה הגבאי. תמיד אני מסכים, רק הפעם אינני מסכים. אמר לו האור שמח, כעת אני מבין שמה שהסכמת איתי כל הפעמים זה היה בגלל שגם אתה חשבת כמוני, אבל כעת שאתה חולק עלי ואינך מתכופף לדעתי, מוכח שבעצם דעתך נחשבת בעיניך. רק כל הפעמים חשבת בדיוק כמוני. והסכמת לא בגלל שאתה כפוף לי אלא כי הסתדר לך. כי גם אתה חושב כך. והראיה שבשעת המבחן הנך חולק עלי, זה סימן שאינך כפוף לדעת חכמים.

ואולי זו עוד נקודה, במעמד הר סיני נתחייבנו להיות כפופים לדעת תורה. לא רק לציווי התורה, אלא לאותם חכמי ישראל המורים לנו את ציווי התורה ומבארים את דיניה. זה היה חלק מהכפה עליהם הר כגיגית – יהודי. תדע לך שדעתך מבוטלת. נכון שאמרת נעשה ונשמע... אבל אני כופה עליך לדעת כי כל הקיום של המצוות, מגיע בגלל הציווי והרצון האלוקי, לא בגלל שאתה מסכים לדין כזה או אחר.

אם כן יוצא איפה, כי עיקר קבלת התורה, היא להכפיף את עצמינו לתורה ולדורשיה... לגדולי ישראל... ולא לפעול כי כך אני חושב. כי כך אני מבין. אלא לקבל את הכרעת התורה. וגם בדברים הפשוטים אנחנו עושים ומקיימים כי זה רצון ד' שנזכה לקבל את התורה באהבה, ולהיות ראויים להחזיק בכתרה של תורה.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

שבועות

'זימת אלימלך איש נעמי ותשאר היא ושני בניה, וישאו להם נשים מואביות'

יש לתמוה הרי אלימלך ובניו היו גדולי הדור באותה תקופה וגם מיוחסים ממשפחת נחשון בן עמידנדב כנאמר בב'ב צ"א, אז איך יתכן שמחלון וכליון נשאו נשים מואביות כמו שנא' במדרש 'תני בשם רבי מאיר, לא גיירום ולא הטבילו אותם'??

באלשיך מבואר שיש קשר ושייכות בין מותו של אלימלך לכך שבניו נשאו את רות וערפה. ומדויק היטב סמיכות הכתובים 'זימת אלימלך – וישאו להם נשים מואביות' ונצטט לשונו 'הנה בסמיכות שני הכתובים האלה הבאים כאחד, הורונו מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד עם אביהם או רבם, כי יבושו מלחטוא באשר אביהם או רבם לא חטאו, כי מוראם יעלה על ראשם... היו בושים ממנו מלישא מואביות. אך עכשיו ש'זימת אלימלך ותשאר היא ושני בניה' אשר אין דרך הבנים להיות מורא האם עליהם כמורא האב על הבן... על כן 'וישאו להם נשים מואביות'.

רואים מדבריו, שהשפעתו של אדם גדול יכולה למנוע את בניו ותלמידיו מן החטא, גם לאחר שהגיעו לידי נסיון, כי עצם הקירבה אל אדם גדול והדביקות בו, משפיעות על האדם שלא יחטא. וכן כתב רבי צדוק הכהן והוסיף טעם שמפני שהאב והרב הינם השורש לנפש הבן והתלמיד, על כן בכוחם להשפיע עליו.

וגם אנשים גדולים צריכים לקרבה של רב ומורה דרך. ובלי זה עלולים הם לנהוג שלא כפי הראוי להם על פי מעלתם. כמו שכת' על שלמה המלך בברכות ח 'לעולם ידור אדם במקום רבו, שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה' וכעין זה במדרש 'שכל זמן שהיה יהודע קיים, היה יואש עושה את רצון בוראו, ורק לאחר מות יהודע חטא, שנאמר 'ויעש יהואש הישר בעיני ה' כל ימיו אשר הורהו יהודע הכהן'.

ממילא מובן איך ירדו בני אלימלך ממדרגתם כל כך, עד כדי כך שנשאו נשים מואביות. כי מצינו בחז"ל שצדוק התביעה על אלימלך היתה בכך שבעת צרתם של ישראל – כאשר בא רעב על הארץ – הוציא את עצמו מן הכלל ועמד וברח לו לשדי מואב. וכך אמרו במדרש רות 'למה נענש אלימלך, ע"י שהפיל לבן של ישראל עליהם, (משל) לבוליטין (עשיר) שהיה שרוי במדינה, והיו בני המדינה סבורין עליו ואומרים שאם יבואו שני בצורת והוא יוכל לספק את המדינה עשר שנים מזון. כיוון שבאת שנת בצורת יצתה לה שפחתו מעיילת בסידיקי (עטופה במעיל כדרך הרעבים) וקופתה בידה, והיו בני המדינה אומרים: זהו שהיינו בטוחים עליו שאם תבוא בצורת הוא יוכל לפרנס אותנו עשר שנים? והרי שפחתו צומדת בסידיקי וקופתה בידה! כך אלימלך היה מגדולי המדינה ומפרנסי הדור וכשבאו שני רעבון אמר: עכשיו כל ישראל מסבבין פתחי, זה בקופתו וזה בקופתו, עמד וברח לו מפניהם' וכל נאמר במדרש רות 'ושם האיש אלימלך' – כיוון דאתת עקתה אזלת לך ושבקת להון – כיוון שבאה הצרה הלכת לך ועזבת אותם. כך הוציא את עצמו מהכלל וביותר שגם נמנע לבקש רחמים על בני דורו כנאמר בב'ב שהיה להן לבקש רחמים על דורם ולא בקשו'.

ומכיוון שזו 'הדוגמה האישית' שנתן אלימלך לבניו מובן איך הגיעו בניו לישא נשים נוכריות כי זה לעומת זה עשה אלוקים, וכשם שבכח האב להשפיע על בניו לטובה, כך בכוחו של האב הנוהג שלא כראוי ח'ו להשפיע על בניו לרעה. וכיוון שהוציא אלימלך את עצמו מן הכלל הושפעו בניו לרעה באותו עניין עצמו!! של חוסר שייכות לכלל ישראל, עד אשר נכשלו בעוון נשיאת נשים נוכריות, עוון כזה המוציא את עושה אותו מכלל ישראל, כמו שאומר הרמב"ם 'כל הבעל כותית... יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו... ודבר זה גורם להדבק בעכ"ז שהבדילנו הקב"ה מהם ולשוב מאחרי ה' ולמצול בו'.

למדנו מכאן על כוחה הגדול של השפעת האב על בניו בדוגמה האישית. האדם הזוכה להיות צדיק וירא שמים, משפיע על ילדיו ומגן עליהם מהחטא, וככל שדרגתו הרוחנית גבוהה כך עולה השפעתו על סובביו. שומה עלינו לדעת שבכדי לחנך את הבנים, צריכים האבות להתעלות בשיעור קומה רוחנית, שמכוחה יגדלו הבנים ויתעלו. כי 'מתהלך בתומו צדיק – אשרי בניו אחריו'.

'בגלל אבות תושיע בנים – ותביא גאולה לבני ביניהם'

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com